

Wij komen dus tot een totaal van 12089 permanente en 3300 temporeaire tanden.

W. FUYT.

Leider der polikliniek tandheilkundig instituut Utrecht.

BRIEFWISSELING.

DE SCHOOL TOT OPLEIDING VAN INLANDSCHE ARTSEN TE WELTEVREDEN.

Zeer geachte Redactie!

Tijdens mijn verblijf te Batavia had ik gelegenheid, door een bezoek te brengen aan de School tot Opleiding van Inlandsche Artsen, mij een denkbeeld te vormen van de inrichting van genoemde school en de wijze, waarop zij haar doel tracht te bereiken, alsmede door het bijwonen van verschillende lessen een indruk te krijgen van den aanleg, ijver en ontwikkeling der kweekelingen.

Misschien zal het den Hollandschen collegae niet onwelkom zijn omtrent deze nuttige instelling, die mijns inziens ten onzen lande veel te weinig bekend is, iets naders te vernemen. Het was in het jaar 1849, dat besloten werd tot de oprichting eener instelling, wier doel zou zijn de opleiding en vorming van ervaren vaccinateurs, die in tijden van epidemieën in staat zouden blijken de vaccinatietechniek te beheerschen. Uit deze instelling nu is later de School tot Opleiding van Inlandsche artsen ontstaan.

In 1851 werd met het onderwijs een aanvang gemaakt met twee-jarigen leertijd en wel met een dertiental leerlingen. Als aanbeveling gold het toen nog, dat dezen de Maleische taal en wat rekenen machtig waren.

In 1864 werd de leertijd op drie jaren gebracht, terwijl in 1875, toen eigenlijk voor het eerst een scherpere regeling werd ingesteld, besloten werd het onderwijs te verdeelen over een voorbereidende afdeeling van twee jaren en een geneeskundige afdeeling, voor de doorlooping van welke de leerlingen vijf jaren zouden behoeven.

Bij de oprichting van het tegenwoordig z. g. geneeskundig laboratorium in het jaar 1887 werden de directeur en onderdirecteur van genoemd laboratorium resp. directeur en onderdirecteur der school tot opleiding van Inlandsche geneeskundigen. Ook de overige aan deze school verbonden leeraren waren uitsluitend officieren van den militair-geneeskundigen dienst, wier herhaalde overplaatsing een voortdurende wisseling van het onderwijzend personeel tengevolge had, hetgeen weldra zeer ten nadeele van het onderwijs bleek te zijn. Het was daarom, dat in 1898 de heer ROLL, sedert 1896 directeur der school, voorstelde aan de school een eigen directeur te geven, onafhankelijk dus van het geneeskundig laboratorium en naast hem nog twee vaste leeraren aan de school te verbinden.

Daarmede kwamen de scheikunde, natuurkunde, anatomie en physiologie, alsmede de algemeene pathologie, pathologische anatomie en gerechtelijke geneeskunde in vaste handen. Tevens werd door den directeur voorgesteld het bouwen eener nieuwe school en uitbreiding van het onderwijs o. a. met de wiskundige vakken in de voorbereidende afdeeling en de verloskunde. Wel was reeds sinds 1875 het onderwijs in de verloskunde voorgeschreven

geworden, maar daarmee was tot dusverre geen aanvang gemaakt. Verder werd de studietijd op 9 jaren gebracht, te weten 3 jaren voor het voorbereidend onderwijs en 6 voor het zuiver geneeskundig onderricht.

Door de mildheid van drie Amsterdammers, de heeren JANSEN, VAN DEN HONERT en NIENHUIS kon spoedig tot het bouwen der nieuwe school worden overgegaan, op een terrein naast de oude school gelegen. Later werd het onderwijzend personeel nogmaals met een vasten leeraar uitgebreid en werd den leeraar in de plant- en dierkunde aan de „Koningin Wilhelmina-school” te Batavia opgedragen aan de inlandsche artsenschool les te geven. Ook wist nog dr. ROLL te verkrijgen, dat door een verpleegster onderwijs zou worden gegeven in ziekenverpleging en bereiding van ziekindieet.

Als gevolg van deze ijverige bemoeiingen kan het tegenwoordig onderwijs-personeel als volgt worden opgegeven:

Aan de voorbereidende afdeeling drie onderwijzers en één leeraar, voor Nederlandsche taal, wiskunde, aardrijkskunde, teekenen, zingen, plant- en dierkunde.

Aan de geneeskundige afdeeling de heeren:

H. F. ROLL, directeur, leeraar in pathologische anatomie en gerechtelijke geneeskunde.

Dr. G. P. UETERMÖHLEN, plaatsvervangend directeur, physiologie, histologie, en algemeene ziektekunde.

Dr. P. A. BOORSMA, natuur- en scheikunde.

Dr. C. H. FELIX, oogheelkunde.

Dr. Z. KAMERLING, plant- en dierkunde.

Dr. G. W. KOOLEMANS BEIJNEN, interne geneeskunde.

H. C. NAUTA, klinisch onderzoek, propaedeutische kliniek en algemeene heekunde.

Dr. W. M. OTTOW, artsenijbereidkunde en pharmacognosie.

H. VAN SEVENTER, verloskunde en venerische ziekten der vrouw.

Th. G. VAN VOGELPOEL, anatomie.

Dr. C. J. DE VLIAGER, chirurgie, huidziekten, geslachtsziekten van den man.

Mej. A. F. v. D. BERG, ziekenverpleging en -dieet.

Verder wordt nog door den heer L. P. J. VERMEULEN aan de leerlingen der geneeskundige afdeeling de Duitsche taal onderwezen, waardoor het mogelijk geworden is, dat dezen bij hun studie van Duitsche leerboeken gebruik maken, terwijl de heer CORNELIS met deze leerlingen het onderwijs in de Nederlandsche taal voortzet. Van de leeraren zijn de heeren FELIX, KOOLEMANS BEYNEN, NAUTA, OTTOW, VAN SEVENTER, DE VLIAGER en UETERMÖHLEN officieren van gezondheid.

Het is den directeur, den plaatsvervangenden directeur en aan de andere vaste leeraren verboden particuliere praktijk uit te oefenen, met uitzondering evenwel van de consultatieve praktijk en het houden van een-dagelijksch spreekuur.

Het oppertoezicht over de school berust bij den Directeur van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid, die zich daarbij doet bijstaan door de hoofden van den militairen en burgerlijken geneeskundigen dienst.

Om als kweekeling tot de voorbereidende afdeeling toegelaten te kunnen worden, moet de candidaat den leeftijd van 12 jaren hebben bereikt, hij mag

het 17de levensjaar nog niet zijn ingetreden; verder worden o. a. vereischt een gezond gestel, zonder lichaamsgebreken, dat de candidaat de 2de afdeeling der hoogste of de 1ste afdeeling der middelste klasse eener Europeesche lagere school met vrucht heeft doorloopen, dat hij volgens het hoofd zijner school aanleg tot studie bezit, dat hij van een onbesproken zedelijk gedrag is, met gevolg is ingeënt geworden of de natuurlijke pokken heeft gehad en dat hij een door het betrokkene hoofd van plaatselijk bestuur gelegaliseerde verklaring overlegt, waarbij hij zich verbindt om, nadat hem het diploma van inlandsch genees-, heel- en verloskundige zal zijn uitgereikt, minstens tien achtereenvolgende jaren het gouvernement te dienen en gedurende zijn geheelen diensttijd iedere hem van gouvernementswege aangewezen bestemming te volgen. Indien hij wegens eenige andere reden dan wel bewezen ziels- en lichaamsgebreken binnen 10 jaren na zijn benoeming tot inlandsch arts uit 'slands dienst wordt ontslagen, is hij verplicht een som van f 5800.— in 'slands kas te storten. De toelating tot de school heeft plaats éénmaal 'sjaars, na afloop van de groote Mohammedaansche vasten, doch kan bij uitzondering ook in den loop van het schooljaar plaats hebben, als een geschikt candidaat zich tusschentijds aanmeldt en van hem verwacht wordt, dat hij met vrucht de verdere lessen zal kunnen volgen. De candidaten, die tot de school willen toegelaten worden, moeten een examen ondergaan, waarvoor vereischt wordt een zekere kennis der Nederlandsche taal en van het rekenen. Zij moeten in staat zijn eenvoudige vraagstukken met heele getallen, gewone- en tiendeelige breuken op te lossen.

De kennis, voor het toelatingsexamen vereischt, staat gelijk met die van jongelui, die in Nederland de 5de klasse der lagere school volgen.

De kweekelingen genieten, behalve een toelage ter bestrijding van de kosten hunner voeding en kleeding (f 15—20 's maands) kosteloos onderwijs en huisvesting en de noodige leermiddelen en schrijfbehoeften. Verder genieten zij vrije geneeskundige behandeling en geneesmiddelen uit de apotheek van het militair hospitaal te Weltevreden. Bij ernstige ziekte worden zij naar genoemd hospitaal overgebracht.

Gedurende het studiejaar 1906 bedroeg het geheele aantal leerlingen 145. Daarvan waren 26 voor de eerste maal ingeschreven. Van deze 145 kweekelingen waren 93 Javanen, 16 Maleiers, 19 Menadoneezen, 14 Amboineezen en 3 Timoreezen. Aan het eind van den cursus 1906 werden 18 leerlingen ontslagen wegens gebrek aan ijver en aanleg of wegens wangedrag, terwijl 9 bevorderd werden tot inlandsch arts.

Merkwaardiger wijze is opgemerkt, dat bij de Amboineezen, Menadoneezen en Timoreezen het gedrag en de ijver het meest te wenschen overlaten juist lieden, die tot het Christendom zijn bekeerd.

Duidelijk is ook gebleken, dat de inlanders uit betere familie afkomstig, de zoons van hoogere inlandsche ambtenaren, meer geschikt zijn voor de studie, dan die van lagere afkomst. De laatste jaren is het aantal der jongelieden uit beteren stand toenemend.

Op den grondslag van het in den loop van het schooljaar door de leerlingen gemaakte proefwerk en van de dagelijks door den onderwijzer gehouden aantekeningen wordt éénmaal 'sjaars vóór het intreden van de groote Mohammedaansche vasten, door den Raad van Bestuur (zijnde het personeel

der school, onder den directeur als voorzitter) bepaald, welke kweekelingen tot een hogere klasse kunnen bevorderd worden. De leerling, die voor bevordering niet geschikt worden geacht, worden van de school verwijderd. Overgangsexamens behoeven door de leerlingen niet afgelegd te worden.

In de voorbereidende afdeeling, waarin, zooals gezegd is, het leermateriaal over 3 studiejaren is verdeeld, wordt onderwijs gegeven in:

a. het spreken, lezen en schrijven der Nederlandsche taal, het rekenen tot en met de logaritmen, de algebra tot en met de vergelijkingen van den 2den graad, de vlakke meetkunde, de beginselen der stereometrie, de beginselen der vlakke driehoeksmeting, der natuurkennis, en der aardrijkskunde, in het bijzonder die van Ned. Indië, voorts handteekenen, gymnastiek en zingen.

De aan de voorbereidende afdeeling werkzame leeraren zeiden mij, dat de ijver en aanleg der inlandsche jongelui over het algemeen niet beneden die van Europeesche jongens stonden; niet zelden deden zich de leerlingen als vlijtiger dan de Europeesche jongens kennen. Ik zelf was in de gelegenheid verscheidene lessen bij te wonen en het door de leerlingen gemaakte werk in te zien en kreeg daarvan een gelijken indruk. Het trof mij, dat de meeste leerlingen met zeer veel lust en belangstelling het onderricht volgden. Het meest moest ik wel hun aanleg en vaardigheid in het teekenen, dat naar voorwerpen uit de omgeving of uit het geheugen plaats heeft en in het aquarelleeren bewonderen. Het werken met waterverfkleuren wordt hoofdzakelijk toegepast ter ontwikkeling van het kleuronderscheidings- en kleurbenoemingsvermogen.

Wat het onderwijs aan de geneeskundige afdeeling betreft, waarvoor een studietijd van 6 jaren wordt vereischt, worden in de eerste klasse behandeld, de natuur- en scheikunde, de ontleedkunde met praktische oefeningen op het cadaver, plant- en dierkunde en de Nederlandsche taal. Zeer nuttig lijkt mij, dat de leerlingen geoefend worden in het maken van ontleedkundige teekeningen en het boetseeren van osteologische praeparaten.

In de 2de klasse wordt het onderricht in de Nederlandsche taal, de natuur- en scheikunde (zowel organische als anorganische), in de plant- en dierkunde, anatomie en algemeene biophysica voortgezet. Als leerboek voor de ontleedkunde wordt gebruik gemaakt van het voor de kweekelingen der school geschreven werk van KIEWIET DE JONGE EN PAUW.

Als nieuwe vakken worden in de tweede klasse onderwezen de physiologie en histologie.

In de 3de klasse wordt een aanvang gemaakt met het onderwijs in de gezondheidsleer en algemeene ziektekunde. Op het daarbij behoorende practicum wordt den leerlingen o. a. geleerd het onderzoek van faeces op eieren van helmcinthen, het kweken van ankylostomum-larven uit de faeces volgens LOOS, het onderzoek van etter, sputa enz., de bepaling van het soortelijk gewicht en de isotonie van het bloed, verschillende urine-reacties enz. Zij volgen ook een practicum in histologie, physiologie en algemeene biochemie. Verder wordt in de 3de klasse begonnen met de geneesmiddelleer en de verloskunde. Voor het laatste vak wordt het leerboek van TREUB EN VAN DER MEY gebruikt.

Ten slotte wordt wekelijks nog een uur gewijd aan de heelkundige ontleedkunde en daarin ook een practicum gegeven.

In de 4de klasse wordt aangevangen met de physische diagnostiek, de propaedeutische kliniek, pathologische-anatomie, algemeene heelkunde en gerechtelijke geneeskunde.

Het gebruikelijke leerboek voor de bijzondere pathologie is dat van VAN DER SCHEER EN KIEWIET DE JONGE. In den loop van den cursus 1904—1905 werden, zeer ten nadeele van de opleiding en van het algemeen belang, de praktische gerechtelijk-geneeskundige lessen voor de leerlingen der oudste studie jaren gestaakt, daar er bezwaren gerezen waren tegen het doen bijwonen van deze onderzoekingen door personen, niet door een beroepseed tot geheimhouding verplicht.

Intusschen heeft de procureur-generaal bij het Hooggerechtshof van Ned.-Indië zich beslist in deze uitgesproken, zoodat in den cursus 1905—1906 het praktisch onderwijs in de gerechtelijke geneeskunde kon worden voortgezet. In 1906 bedroeg in 7 maanden tijds het aantal gerechtelijke gevallen 76, waaronder 43 secties.

De 5de klasse brengt als nieuwe vakken de bijzondere chirurgie, huidziekten, oogheelkunde en theoretische artsennijbereidkunde. De klinieken worden in het militair hospitaal gehouden. Voor de chirurgie maken de leerlingen gebruik van de beide leerboeken van TILLMANN'S.

Ten slotte komen er in de 6de klasse nog bij de geslachtsziekten van den man, de operatieve heelkunde, phantoomoefeningen en de venerische geslachtsziekten der vrouw. Daarnaast wordt den leerlingen der hoogste klassen nog toegestaan de verschillende poliklinieken te bezoeken; het materiaal dezer poliklinieken is belangrijk. Zoo vond ik voor den cursus 1904—1905 dat zich op de heelkundige polikliniek 2729 patiënten vertoonden, teweten 254 Europeanen, 782 Chineezen en 1693 inlanders; voor de inwendige polikliniek bedroeg dit aantal 1271 (110 Europeanen, 530 Chineezen en 631 inlanders), terwijl op de oogheelkundige polikliniek 806 patiënten werden behandeld.

Gedurende 1906 werd de inwendige polikliniek door 884, de heelkundige door 3383 en de oogheelkundige door 722 patiënten bezocht. In den aanvang kostte het, gelijk de directeur mij mededeelde, veel moeite bij de inlanders het schaamtegevoel te overwinnen en hen te bewegen zich voor het onderzoek te ontkleeden. Temeer is dat opmerkelijk, waar toch reeds de dunne tropenkleeding de lichaamsvormen duidelijk doet herkennen. Nu is dit bezwaar zoo goed als geheel overwonnen, al komen toch natuurlijk nog gevallen voor, waarbij de patiënten weigeren het lichaam te ontblooten.

Ziehier de verdeling van de wekelijksche lesuren voor de 6de klasse:

1. geneeskundige kliniek	3½ uur
2. geneeskundige polikliniek	4 „
3. bijzondere heelkunde	4 „
4. heelkundige kliniek	4 „
5. heelkundige polikliniek	4 „
6. operatieve heelkunde	1 „
7. geslachtsziekten van den man of huidziekten	1 „
8. verloskundige kliniek	2 „
9. oefeningen op het phantoom	1 „
10. venerische geslachtsziekten der vrouw	1 „

- 11. oogheelkundige kliniek 1 uur
- 12. oogheelkundige polikliniek 4 „
- 13. artsenijsbereidkunde 1½ „
- 14. ziektekundige ontleedkunde of gerechtelijke geneeskunde . 1 „
- 15. ziekenverpleging 1 „
- 16. praktijk der klinische secties } naar
- 17. „ „ gerechtelijke „ } omstandigheden.

Aan de leerlingen der hoogste klasse wordt nog vergund als externen in het militair hospitaal werkzaam te zijn, een werkring, die overeenkomt met die van onze coöassistenten. Jaarlijks, omtrent het einde van het schooljaar, wordt het eindexamen afgenomen door een commissie, bestaande uit den directeur der school en de leeraren, die gedurende dat schooljaar aan de genoemde klasse onderwijs hebben gegeven, benevens drie artsen en een apotheker, door den Directeur van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid aan te wijzen.

Het examen heeft ten doel te beoordeelen of de candidaten voldoende *praktische kennis en vaardigheid* hebben, om tot de praktijk der genees-, heel- en verloskunde te worden toegelaten. Het onderzoek naar de theoretische kennis der candidaten mag daarbij niet op den voorgrond treden.

Aan hen, die dat examen met gunstigen uitslag hebben afgelegd, wordt door de commissie het getuigschrift van Inlandsch arts uitgereikt; zij ontvangen de hun op de school ten gebruike gegeven boeken en andere leermiddelen in eigendom.

Alvorens hun getuigschrift te ontvangen leggen de Inlandsche artsen, ieder volgens zijn godsdienstige begrippen, in handen of ten overstaan van den voorzitter der examencommissie den volgenden eed (belofte) af:

„Ik zweer (beloof), dat ik de genees-, heel- en verloskunde volgens de daarop wettelijk gestelde bepalingen naar mijn beste weten en vermogen zal uitoefenen en dat ik aan niemand zal openbaren, wat in die uitoefening als geheim mij is toevertrouwd of te mijner kennis is gekomen, tenzij mijn verklaring als getuige of deskundige door den rechter gevorderd of ik anderszins tot het geven van mededeeling door de wet verplicht worde”.

Aan kweekelingen, die in het eindexamen niet zijn geslaagd, kan door den Raad van Bestuur, bij voldoende vlijt en aanleg en bij goed gedrag, worden vergund de lessen van de hoogste klasse der geneeskundige afdeling nog gedurende één jaar te volgen, indien daardoor de duur hunner geheele opleiding aan de school een maximum van twaalf jaren niet overschrijdt. Nog kan worden medegedeeld, dat ten behoeve van de leerlingen en het onderwijzend personeel in de inrichting een geneeskundige bibliotheek is samengesteld geworden en dat in 1893 door dr. C. EIJKMAN, tegenwoordig hoogleeraar te Utrecht, het *Tijdschrift voor Inlandsche Geneeskundigen* werd opgericht, dat aan de leerlingen der twee hoogste klassen en aan Inlandsche artsen kosteloos verstrekt wordt en dezen op de hoogte houdt van de nieuwste medische onderzoekingen. In dit tijdschrift worden zoowel van de leeraren als van de leerlingen bijdragen opgenomen, terwijl ook andere geneeskundigen daarin kunnen schrijven.

Het spreekt van zelf, dat in een dergelijke inrichting orde en tucht gehandhaafd moeten worden en dat aan het reglement daarvoor streng de

hand wordt gehouden. Evenzeer wordt er echter voor zorggedragen, dat de leerlingen naast ijverigen arbeid ook voldoende rust en ontspanning genieten,

Wat den aanleg en vlijt der leerlingen der geneeskundige afdeeling betreft, mag deze een alleszins bevredigende genoemd worden. Ik kreeg de overtuiging, dat de leerlingen in het bezit zijn van een ruim geneeskundig inzicht en voldoende geneeskundige kennis en dat dit niet verkregen is door het bijbrengen van overgrootte feitenkennis, maar doordat hun geleerd is geneeskundig te denken. Zeker zouden de uitkomsten nog beter zijn, als nog meer een electie der leerlingen plaats had. Zooals nu in den regel het geval is, worden de kinderen reeds van de vroegste jeugd bestemd voor de opleiding tot inlandsch arts, met de bedoeling hun daardoor kosteloos lager onderwijs te verzekeren.

De door de school afgeleverde kweekelingen worden gouvernements-ambtenaren op een begin-trectement van f 70.— 's maands, hetgeen na 12 jaren tot het maximum van f 150.— is gestegen.

Deze bezoldiging moet, vooral met het oog op de herhaalde overplaatsingen, als te gering worden beschouwd. Vandaar dat het herhaaldelijk voorkomt, dat de inlandsche artsen den gouvernementsdienst verlaten en zich geheel aan eigen praktijk gaan wijden.

De dokters-djawa kunnen worden werkzaam gesteld :

a. aan burgerlijke ziekeninrichtingen; b. aan krankzinnigengestichten; c. op plaatsen, waar een geneesheer belast is met den burgerlijken geneeskundigen dienst; d. zelfstandig; e. als assistent-leeraar aan de dokter-djawa-school.

Zij zijn in algemeenen zin bestemd ter voorziening in de behoeften van den burgerlijken geneeskundigen dienst en om het opzicht over de vaccine te voeren, waar hun dat wordt opgedragen.

Zij zijn belast met de behandeling van de verpleegden in burgerlijke inlandsche ziekeninrichtingen en van de behoeftige inlandsche bevolking, voor wie zij een polikliniek houden op hun standplaatsen en ook op plaatsen, waar zij op hun dienstreizen verblijven. Verder verleenen zij geneeskundige hulp bij epidemieën en tot tegengang van de nadeelige gevolgen der prostitutie, van algemeene volksziekten en ter voorkoming van blindheid onder de bevolking.

Op plaatsen, waar zij zelfstandig werkzaam zijn of bij ontstentenis van Europeesche geneesheeren tijdelijk met den burgerlijken geneeskundigen dienst zijn belast, verleenen zij geneeskundige hulp aan de landsdienaren en anderen, die aanspraak hebben op vrije geneeskundige behandeling. Eindelijk verleenen zij, desgevraagd, hun diensten aan de justitie en verstrekken de daartoe noodige inlichtingen.

Over het algemeen mogen de dokters-djawa zich in de achting en het vertrouwen hunner patiënten verheugen; vooral door de Indo-Europeanen en Chineezzen worden de inlandsche artsen veel geraadpleegd.

Van belang is het omtrent de inlandsche artsen het oordeel te vernemen van een man als dr. DE VOGEL, die in zijn hoedanigheid van eersten stads-geneesheer te Semarang jaren lang met de dokters-djawa heeft samengewerkt. In het 14de bulletin van den „Bond van Geneesheeren in Ned.-Indië” schrijft deze: „Vele der dokters-djawa, die in den laatsten tijd door de dokter-djawa-school werden afgeleverd, geven blijk een uitmuntende opleiding te hebben

genoten en maken den indruk, dat de verstandelijke aanleg van den inlander hem zeer geschikt maakt voor de studie der medicijnen en aanverwante vakken". Echter ontzegt dr. DE VOGEL hun voldoende initiatief en plichtsgevoel, „tengevolge waarvan zij zich op den duur meer langs wegen van routine zouden gaan bewegen en wetenschappelijk in den loop der jaren achteruit gaan". Het wil mij voorkomen, dat een dergelijk verwijt ook vele Europeesche praktiseerende artsen zou kunnen treffen.

In de *Vragen des Tijds* gaf eenige jaren geleden dr. VAN GORKOM het volgende oordeel te kennen: „Evenzeer is van de medische kennis en technische bekwaamheid der jongere dokters-djawa niets dan goeds te zeggen. In het *Tijdschrift voor Inlandsche geneeskundigen* heeft men in den laatsten tijd verhandelingen van hun hand kunnen lezen, waarvan het auteurschap geen Nederlander oneer zou hebben aangedaan". Dr. VAN GORKOM acht echter de dokters-djawa voor zelfstandigen arbeid ongeschikt en meent, dat zulks ook in de toekomst steeds het geval zal blijken.

Hierover zou ik geen oordeel durven vellen, zeker lijkt het mij, dat in de toekomst door uitbreiding van het onderwijspersoneel en verbetering van het leermateriaal nog betere uitkomsten zullen verkregen worden.

Trouwens de energieke directeur, aan wien de school reeds zooveel te danken heeft, is er nog steeds op uit, waar het kan, verbeteringen te verkrijgen.

Zoo is in de naaste toekomst te verwachten een nieuwe burgerlijke ziekeninrichting, waarvan de patiënten zullen gebruikt worden voor het onderwijs aan de aanstaande inlandsche geneesheeren, zooals nu met de 3de en 4de klasselijders van het militair hospitaal geschiedt. Dan zullen ook voor de inwendige geneeskunde en de heilkunde vaste leeraren aan de school verbonden worden. Ook is een voorstel in bewerking voor den bouw van een nieuw ontleedkundig laboratorium, evenals van een laboratorium voor scheikundige en mikroskopische onderzoekingen, waaraan tevens een nieuwe model-apotheek zal verbonden worden, daar de bestaande inrichting te klein is bevonden.

Laten wij hopen, dat dan ook spoedig zal blijken, dat de voorspelling van VAN GORKOM te pessimist getint was.

Aan de Redactie mijn beleefden dank voor het opnemen van mijn brief.

Batavia,
17 Jan. 1907.

Hoogachtend,
J. P. KLEIWEG DE ZWAAN.

BERICHTEN.

BUITENLAND

LONDEN. — Onze beroepsbelangen op den kansel. In den laatsten tijd beijvert zich een prediker, BERNARD VAUGHAN, om de ondeugden der hogere klassen voor hun eigen bliken ten toon te stellen. Den 3den Maart had hij het over het liegen der elegante dames. Één leugen, „zwart als de vader van den logen zelf" had vooral zijn verontwaardiging gewekt. Een dame had haar kind door een oogarts doen opereeren en hem wijsgemaakt, dat haar man in geldelijke moeilijkheden verkeerde. Het hono-